तालिम पाठ्यक्रम तथा संचालन स्रोत पुस्तिका

(च्याउ खेती, मौरी पालन तथा कागती खेती)

आ.व. २०७७/०७८

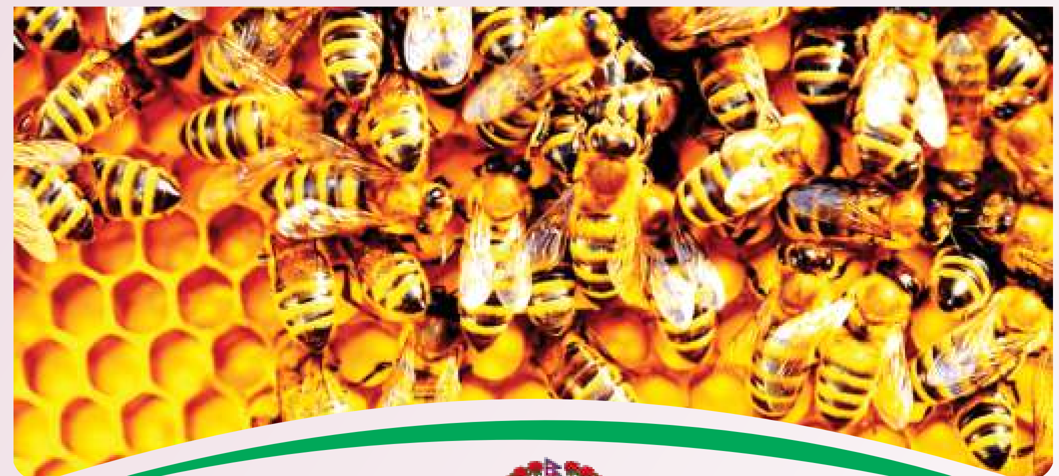

प्रदेश सरकार
लुम्बिनी प्रदेश
भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मंत्रालय
कृषि विकास निर्देशनालय

कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र

खजुरा, बाँके

जेष्ठ, २०७८

तालिम पाठ्यक्रम तथा संचालन स्रोत पुस्तिका

(च्याउ खेती, मौरी पालन तथा कागती खेती)

आ.व. २०७७/०७८

तयारकर्ता

अनिश श्रेष्ठ

(कृषि प्रसार अधिकृत)

प्रकाशन

प्रदेश सरकार

लुम्बिनी प्रदेश

भूमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय

कृषि विकास निर्देशनालय

कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र

खजुरा, बाँके

जेष्ठ, २०७८

दुई शब्द

कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्रको काम मध्ये एउटा प्रमुख काम कृषक तथा कृषि प्राविधिकको क्षमता विकासका लागि प्राविधिक विषयमा तालिम प्रदान गर्नु हो। तालिम प्रभावकारी बनाउन यस कार्यालयले विभिन्न क्षेत्रका प्रशिक्षकहरुलाई प्रयोग गर्ने गरेको छ। विभिन्न क्षेत्रका प्रशिक्षकले प्रशिक्षण दिने भएकाले प्रशिक्षणमा एकरुपता ल्याउन प्रशिक्षणलाई गुणस्तरीय बनाउन र प्रशिक्षकलाई प्रशिक्षणका लागि दिइएको विषयमा कार्यालयले समेट्न खोजेका सबै विषय समावेश हुन् भन्नका लागि पाठ्यक्रमको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। पाठ्यक्रम नहुँदा प्रशिक्षण कार्य सही दिशामा जान नसक्ने सम्भावना रहन्छ। पाठ्यक्रम हुँदा प्रशिक्षकले पर्याप्त तयारी गर्ने र हरेक सत्रका लागि आवश्यक पर्ने शैक्षिक सामग्री व्यवस्था गर्न तालिम संयोजकलाई समेत सहज हुने भएकाले यो पाठ्यक्रम तयार पारीएको हो।

यो पाठ्यक्रम तयार पार्दा विभिन्न विषयका शैक्षिक सामग्री र विगतमा तालिम दिंदाको अनुभवको सहयोग लिइएको छ। जिल्ला स्तर तथा स्थानिय तहमा समेत विभिन्न अबधिका तालिमहरु पनि संचालन भै राखेका छन्। यस्ता पाठ्यक्रमको अभावमा तालिममा एकरुपता आएको पाइदैन। यो पाठ्यक्रमले जिल्ला तथा स्थानिय तहमा संचालन गरीने तालिमका लागि पनि श्रोत सामग्रीको रुपमा प्रयोग भै तालिममा एकरुपता आउने अनुमान गरीएको छ। प्रशिक्षण कला मात्र नभै एक विज्ञान पनि हो त्यसैले हरेक प्रशिक्षकले प्रशिक्षण पूर्व पाठयोजना बनाउनु पर्दछ। यस्ता सामग्री उपलब्ध हुँदा प्रशिक्षकलाई पाठयोजना बनाउन पनि सहयोग पुग्न गै प्रशिक्षण कार्य पूर्ण र गुणस्तरीय हुन जान्छ। यीनै तथ्यलाई हृदयङ्गम गरी यो पाठ्यक्रम तयार पारिएको हो। यस पाठ्यक्रमलाई अझ व्यवहारीक र प्रभावकारी बनाउन सम्पूर्ण प्रशिक्षकबाट पृष्ठपोषण अपेक्षा गरीएको छ। आगामी दिनमा यसलाई अझ परिस्कृत गरी प्रकाशन गरीने छ। यस पुस्तिकामा थोरै विषय समेटिएका छन्। आगामि दिनमा अझ धेरै विषय समावेश गरी प्रकाशन गरीने छ।

यो पुस्तक प्रयोग गरी थप सल्लाह सुझावको अपेक्षा गरेको छु। यो पाठ्यक्रमलाई यस रुपमा ल्याउन सहयोग गर्ने सम्पूर्ण कर्मचारीलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु। यो पाठ्यक्रम पुस्तक तयार पार्न अनवरत रुपमा लागि पर्ने कृषि प्रसार अधिकृत श्री अनिश श्रेष्ठलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु।

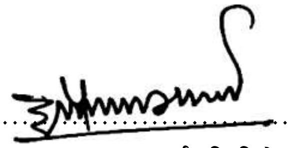

अमरराज शर्मा घिमिरे

बरिष्ठ कृषि प्रसार अधिकृत

विषय सुची

क्र.स.	शिर्षक	पेज नं.
क	च्याउ खेति तालिम	१
१	प्रथम दिन	२
२	दोस्रो दिन	४
३	तेस्रो दिन	७
४	चौथौ दिन	१०
५	पाचौं दिन	१३
६	छैठौं दिन	१४
ख	मौरी पालन तालिम	१९
७	प्रथम दिन	१९
८	दोस्रो दिन	२३
९	तेस्रो दिन	२८
१०	चौथौ दिन	३३
११	पाचौं दिन	३९
१२	छैठौं दिन	४०
ग	कागती खेति तथा बगैंचा व्यवस्थापन तालिम	४७
१३	प्रथम दिन	४७
१४	दोस्रो दिन	५१
१५	तेस्रो दिन	५६
१६	चौथौ दिन	६०
१७	पाचौं दिन	६४
१८	छैठौं दिन	६५
१९	सन्दर्भ सामाग्रीहरु	७०

च्याउ खेति तालिम

प्रथम दिन

सत्र १:

उद्घाटनः सहभागी दर्ता, परिचय, अपेक्षा संकलन तथा तालिमका उद्धेश्यहरु बारे जानकारी

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

उद्देश्यहरू

- सहभागीहरू र स्रोत व्यक्तिहरूको परिचय गराउने
- तालिमका लागि सहभागीहरूको अपेक्षा पत्ता लगाउने
- तालिमका उद्देश्यहरू बारे जानकारी गराई सहभागीहरूसँग अपेक्षाबारे छलफल गर्ने
- तालिमसँग सम्बन्धित कुनै पनि जिज्ञासाहरू सहभागीहरूले उठाएमा छलफल गर्ने

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: सहभागीहरूको दर्ता तथा परिचय

तालिम एक वयस्क शिक्षा भएकाले सहभागीहरुले धेरै भन्दा धेरै सिप र ज्ञान प्राप्त गर्न सकुन भन्नका निम्ति यस सत्रको प्रयोग गर्नु पर्छ । सहभागीहरुको परिचयलाई विभिन्न ठट्टा वा रमाईलो खेलहरुसंग जोडेर संचालन गर्नु पर्दछ। जसले गर्दा सहभागीहरु एक-आपस तथा तालिम संचालकसंग खुल्न सक्ने, तालिममा सहजता अनुभव गर्ने तथा तालिममा उत्सुक भै सामेल हुन्छन् । परिचयमा तालिम लिन इच्छुक हुनुको कारण, हालको व्यवसाय तथा ज्ञानको अवस्था र भविष्यमा तालिमबाट सिकेका सिप तथा ज्ञानको प्रयोग बारे सहभागीहरुलाई उल्लेख गर्न लगाउनु पर्दछ ।

क्रियाकलाप २: तालिमका उद्देश्यहरू

सहभागीहरुलाई तालिमको उद्देश्यहरु बारे प्रस्ट पार्नु पर्दछ। तालिमले सहभागीहरुको ज्ञान र सिपमा के-कस्तो परिवर्तन गर्ने उद्धेश्य राखेको छ, सो बारे प्रस्ट पार्नु पर्छ। उनीहरुलाई तालिममा के-कस्ता विषयहरु समेटिन्छन् र के-कस्ता विषयहरु समेटिदैनन् भनेर जानकारी दिनु पर्छ।

क्रियाकलाप ३: सहभागीहरूको अपेक्षाहरू पत्ता लगाउने

तालिमको पाठ्यक्रम विज्ञहरुको राय, परामर्श, पूर्व तालिमहरुको पृष्ठपोषणको आधारमा तयार गरिनु पर्दछ। यद्दपी सम्बन्धित तालिमका सहभागीहरुको खास अपेक्षाहरु के-के छन् जान्न जरुरी हुन्छ। सो को लागि मेटाकार्ड दिएर प्रत्येक सहभागीहरुलाई त्यसमा कम्तिमा ३ प्रमुख अपेक्षाहरु लेख्न लगाउने। सहभागीहरूबाट प्राप्त अपेक्षाहरू स्पष्ट पार्न छलफल गर्ने र तालिमको उद्देश्य अनुसार रहे नरहेको प्रष्ट हुने। तालिमको अन्तिम दिन पुनरावलोकन गर्न वा आवश्यकतानुसार बेग्लै सत्रहरूमा छलफल गर्नका लागि ती कार्डहरू राख्नु पर्दछ।

क्रियाकलाप ४: अपेक्षाहरूको प्रतिक्रिया अनुरुप तालिमका उद्देश्य र सत्रहरू मिलाउने

तालिमको उद्धेश्यहरु तथा सहभागीका अपेक्षाहरु बारेमा छलफल पश्चात सुनियोजित पाठ्यक्रम तथा संचालन तालिकामा सहभागीहरूको साझा सरोकारमा आधारित रहेर आवश्यक परिमार्जन गर्न सकिन्छ। यद्दपी, परिवर्तन तालिमको उद्देश्य अनुरुप रहे-नरहेको र थप भएको परिवर्तनले अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न सकिने विषयमा प्रस्ट हुनु पर्दछ ।

सत्र: २

नेपालमा खेति गरिने च्याउका जात, जातीय विशेषता तथा जीवनचक्र

समयावधि : १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा १० मिनेट
- छलफल: १५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामाग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्ड मार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- स्ट्याण्ड भएको फ्लिप चार्ट र मार्कर पेन अथवा पेन र मास्किङ्ग टेप सहित ठूलो ब्राउन पेपर
- मेटाकार्ड र कलम, नरम बोर्ड र पिनहरू

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

च्याउको पौष्टिक महत्व, नेपालमा खेति गरिने जातहरु र तिनीहरुको जातीय विशेषता, विषालु तथा खान सकिने जातहरु बिचको भिन्नता तथा च्याउको जिवन चक्र बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड वा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई नेपालका च्याउका जात तथा तिनका जातीय विशेषता तथा जीवनचक्र बारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले

पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैँ जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ३: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- नेपालमा पाईने च्याउका जातहरु चिन्नेछन् ।
- च्याउका जातिय विशेषताहरुको बारेमा थाहा पाउनेछन् ।
- च्याउको जीवनचक्रको बारेमा थाहा पाउनेछन् ।

सत्र: ३

च्याउको गुणस्तरीय बिउ छनौट

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ५५ मिनेट
- व्यवहारिक: ३० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन र प्रदर्शन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- च्याउका बीउको नमुनाहरु

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

गुणस्तरीय च्याउ बिउ प्रयोगको महत्व तथा फाइदाहरु, गुणस्तरीय बिउको पहिचान गर्ने तरिका तथा बीउको गुणस्तर नघट्ने गरी भण्डारण गर्ने तरिकाबारे जानकारी दिने । विस्तृतरुपमा जानकारी गराउन स्लाइड, फोटोहरू तथा बीउका नमुनाहरुको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई नेपालमा खेति गरिने विभिन्न जातका च्याउका गुणस्तरीय बीउ छनौट तथा गुणस्तरीय बीउको महत्वबारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैं जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ३: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- गुणस्तरीय च्याउ बिउ चिन्ने र छनौट गर्न सक्ने हुनेछन् ।
- गुणस्तरीय च्याउ बिउ प्रयोगको महत्व तथा फाइदा बारेमा थाहा पाउनेछन् ।
- बीउको गुणस्तर नघट्ने गरी भण्डारण गर्ने तरिकाबारे थाहा पाउनेछन् ।

दोस्रो दिन

सत्र: १

कन्ये च्याउ खेति प्रविधि

समयावधि: ३ घन्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा २५ मिनेट
- व्यावहारिक: १ घण्टा ३० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन

- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- च्याउ बिउ, पराल, पोलीब्याग, डोरी, स्प्रिट, फर्मालिन
- पराल काट्ने हसिया अथवा चारा मेशिन, प्लास्टिक सिट, दाउरा, पराल बफाउने ड्रम, बोरा ।

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

कन्ये च्याउ खेतिको लागि आवश्यक हावापानी, आवश्यक सामाग्रीहरु, खेति गर्ने प्रविधि, व्यवस्थापन तथा उत्पादन पछिको टिपाई बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई कन्ये च्याउ खेति गर्ने प्रविधिका अभ्यासहरु गराउने

चरण १: कटाई गरेको पराल ड्रममा भिजाउन लगाउने ।

चरण २: परालालाई बफ्याउन तथा बाफिएको पत्ता लगाउन लाउने ।

चरण ३: पोलिब्याग भर्न तथा बिउ रोप्न लगाउने ।

चरण ४: च्याउ घर निर्मलीकरण गर्न तथा च्याउ घरमा पोकाहरु राख्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई कन्ये च्याउ खेतिको लागि आवश्यक हावापानी, आवश्यक सामाग्रीहरु तथा खेति गर्ने प्रविधिबारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैँ जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।

- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- कन्ये च्याउ खेतीको लागि आवश्यक हावापानी तथा सामाग्री बारे थाहा पाउनेछन् ।
- कन्ये च्याउ खेति गर्न सक्षम हुनेछन् ।
- कन्ये च्याउ खेतिको चुनौती बारे थाहा पाउनेछन् ।

सत्रः २

दुधे च्याउ खेति प्रविधि

समयावधिः ३ घन्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः १ घण्टा २५ मिनेट
- व्यावहारिकः १ घण्टा ३० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- च्याउ बिउ, पराल, पोलीब्याग, डोरी, स्प्रिट, फर्मालिन, उपचार गरेको माटो
- पराल काट्ने हसिया अथवा चारा मेशिन, प्लास्टिक सिट, दाउरा, पराल बफाउने ड्रम, बोरा ।

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन

दुधे च्याउ खेतिको लागि आवश्यक हावापानी, आवश्यक सामाग्रीहरु, खेति गर्ने प्रविधि, व्यवस्थापन तथा उत्पादन पछिको टिपाई बारे जानकारी दिने । विस्तृतरुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई दुधे च्याउ खेति गर्ने प्रविधिका अभ्यासहरु गराउने ।

चरण १: कटाई गरेको पराल ड्रममा भिजाउन लगाउने ।

चरण २: परालालाई बफ्याउन तथा बाफिएको पत्ता लगाउन लाउने ।

चरण ३: पोलीब्याग भर्न तथा बिउ रोप्न लगाउने ।

चरण ४: च्याउ घर निर्मलीकरण गर्न तथा च्याउ घरमा पोकाहरु राख्न लगाउने ।

चरण ५: ढुसीले ढाकेपछीको पोकाहरुलाई कसरी केसिङ्ग गरिन्छ, त्यो अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई दुधे च्याउ खेतिको लागि आवश्यक हावापानी, आवश्यक सामाग्रीहरु तथा खेति गर्ने प्रविधिबारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैँ जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- दुधे च्याउ खेतीको लागि आवश्यक हावापानी तथा सामाग्री बारे थाहा पाउनेछन् ।
- दुधे च्याउ खेति गर्न सक्षम हुनेछन ।
- दुधे च्याउ खेतिको चुनौती बारे थाहा पाउनेछन् ।

तेस्रो दिन

सत्र: १

सिताके च्याउ खेति प्रविधि

समयावधि: ३ घन्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा २५ मिनेट
- व्यावहारिक: १ घण्टा ३० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- च्याउ बिउ, काठ (ओखर, उत्तिस, कटुस, लाकुरी, खस्रु), मैन, प्लास्टिक सिट, खोटो/गम, रड
- काठ ड्रिल मेसिन, मैन पगाल्ने भाडो

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन

सिताके च्याउ खेतिको लागि आवश्यक हावापानी, आवश्यक सामाग्रीहरु, खेति गर्ने प्रविधि, व्यवस्थापन तथा उत्पादन अघि र उत्पादन पछि मुढाको हेरचाह बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २ः व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई सिताके च्याउ खेति गर्ने प्रविधिका अभ्यासहरु गराउने

चरण १ः उपयुक्त मुढा छनौट गरेर मुढामा ड्रिल (प्वाल बनाउने) बनाउन लगाउने ।

चरण २ः मुढामा बीउ रोप्न लगाउने ।

चरण ३ः बीउ रोपेको मुढा मैनले टाल्न लगाउने ।

चरण ४ः बीउ रोपी टालेको मुढालाई चांग लाएर राख्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई सिताके च्याउ खेतिको लागि आवश्यक हावापानी, आवश्यक सामाग्रीहरु तथा खेति गर्ने प्रविधिबारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैं जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुभ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- सिताके च्याउ खेतीको लागि आवश्यक हावापानी तथा सामाग्री बारे थाहा पाउनेछन्
- सिताके च्याउ खेति गर्न सक्षम हुनेछन ।
- सिताके च्याउ खेतिको चुनौती बारे थाहा पाउनेछन् ।

सत्र: २

गोब्रे च्याउ खेति प्रविधि

समयावधिः ३ घन्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा २५ मिनेट
- व्यावहारिक: १ घण्टा ३० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- च्याउ बिउ, पराल, युरिया, डीएपी, एमोनियम सल्फेट, कृषि चुन,
- फर्मालिन, डाइथेन एम ४५, नुभान, कम्पोष्ट मल

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

गोब्रे च्याउ खेतिको लागि आवश्यक हावापानी, आवश्यक सामाग्रीहरु, खेति गर्ने प्रविधि तथा व्यवस्थापन बारे जानकारी दिने । विस्तृतरुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई गोब्रे च्याउ खेति गर्ने प्रविधिका अभ्यासहरु गराउने

चरण १: कम्पोस्ट मल बनाउन लगाउने ।

चरण २: च्याउ राख्ने ब्याड बनाउन लगाउने ।

चरण ३: तयार ब्याडमा च्याउको बिउ रोप्न लगाउने ।

चरण ४: बीउ रोपेको ब्याडमा केसिंग गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई गोब्रे च्याउ खेतिको लागि आवश्यक हावापानी, आवश्यक सामाग्रीहरु तथा खेति गर्ने प्रविधिबारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैँ जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुभ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- गोब्रे च्याउ खेतीको लागि आवश्यक हावापानी तथा सामाग्री बारे थाहा पाउनेछन् ।
- गोब्रे च्याउ खेति गर्न सक्षम हुनेछन् ।
- गोब्रे च्याउ खेतिको चुनौती बारे थाहा पाउनेछन् ।

चौथो दिन

सत्रः १

च्याउको रोगकिरा र तिनको व्यवस्थापन

समयावधिः ३ घन्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः २ घण्टा १० मिनेट
- व्यावहारिकः ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- रोग किरा लागेको च्याउको नमुना

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन

च्याउमा लाग्ने विभिन्न खाले रोग तथा किराहरु, लाग्ने अवस्था र कारण, तिनको पहिचान तथा व्यवस्थापन बारे जानकारी दिने । विस्तृतरुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २ः व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुको अगाडी विभिन्न खाले रोग तथा किरा लागेका च्याउको नमुनाहरु राख्ने र प्रवचनको आधारमा कुन रोग तथा किरा हो, पहिचान गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई च्याउमा लाग्ने विभिन्न खाले रोग तथा किराहरु, लाग्ने अवस्था र कारण, तिनको पहिचान तथा व्यवस्थापन बारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैं जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४ः मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- च्याउमा रोग र किरा लाग्ने अवस्था बारे जानकारी पाउनेछन् ।
- विभिन्न खाले रोग तथा किरा पहिचान गर्न सक्षम हुनेछन् ।
- ती रोग तथा किराहरुको व्यवस्थापन गर्न सक्षम हुनेछन् ।

सत्र २:

च्याउको टहरा निर्माण र व्यवस्थापन

समयावधि: ३ घन्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ५५ मिनेट
- व्यावहारिक: २ घन्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- बाँस, खर, कालो प्लास्टिक, डोरी, फरुवा, खन्ती

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

च्याउ घर निर्माणका लागि स्थान छनौट, च्याउ घरका प्रकारहरु, च्याउ घर निर्माण गर्न आवश्यक पर्ने सामाग्रीहरु, च्याउ घर निर्माण गर्ने तरिका तथा च्याउ घर निर्माण गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरुबारे जानकारी दिने । विस्तृतरुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई बाँस, खर तथा कालो प्लास्टिकको प्रयोग गरी च्याउ घर निर्माण गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई च्याउ घर निर्माणका लागि स्थान छनौट, च्याउ घरका प्रकारहरु, च्याउ घर निर्माण गर्न आवश्यक पर्ने सामाग्रीहरु तथा च्याउ घर निर्माण गर्ने तरिकाबारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैं जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- आधुनिक प्रविधिको च्याउ घर निर्माण गर्ने बारे थाहा पाउनेछन् ।
- स्थानिय प्रविधिहरु प्रयोग गरी च्याउ घर निर्माण गर्न सक्षम हुनेछन् ।

पाचौं दिन

सत्रः १

सफल उद्यम व्यवसाय अवलोकन तथा उद्यमीसंग अन्तरकृया (अवलोकन भ्रमण)

समयावधिः ६ घन्टा

- सैद्धान्तिकः २ घण्टा
- व्यावहारिकः ४ घण्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- अवलोकन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- नमुना फार्म

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन तथा अवलोकन

च्याउ खेति उद्यमीले हाल गरिरहेको गतिविधि, व्यवसायको सबल तथा कमजोर पक्ष, सम्भावना, चुनौती, बजारीकरण तथा अन्य अनुभवहरु सहभागीहरुलाई उद्यमीबाट सुनाउन लगाउने। विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन उद्यमीले आफ्नो फार्ममा गरिरहेका गतिविधि तथा संरचनाहरु बारे सहभागीहरुलाई अवलोकन गर्न लगाउने।

क्रियाकलाप २: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई च्याउ खेतिका राम्रा र कमजोर पक्ष तथा बजारीकरण सम्बन्धि अनुभवहरु बुझ्न र जिज्ञासाहरु उद्यमीहरुसंग प्रश्न गर्न प्रोत्साहन गर्ने। उद्यमी र सहभागी बीच प्रश्न र उत्तरको प्रक्रियालाई संयोजकद्वारा सहजीकरण गरिदिने र आवश्यकता अनुसार थप प्रस्ट हुने खालका प्रश्न र जानकारीहरु राख्ने।

क्रियाकलाप ३: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- सहभागीहरूले विभिन्न च्याउ उत्पादकहरूको गतिविधि र सफल र असफल च्याउ उत्पादन सम्बन्धी प्रारम्भिक जानकारी पाउने छन्।
- च्याउ खेतीको महत्व, यसका सम्भावना, चुनौती तथा अवस्थाहरूबारे बुझ्नेछन् र सफल च्याउ उद्यमी बन्ने प्रेरणा पाउनेछन्।

छैठौं दिन

सत्र १:

बेमौसमी च्याउ उत्पादन प्रविधि

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ५५ मिनेट
- छलफल: ३० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन

- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- स्ट्याण्ड भएको फ्लिप चार्ट र मार्कर पेन अथवा पेन र मास्किङ्ग टेप सहित ठूलो ब्राउन पेपर
- मेटाकार्ड र कलम, नरम बोर्ड र पिनहरू

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन

बेमौसमी च्याउ उत्पादन गर्न सकिने अवस्था, आवश्यक सामाग्री तथा सिप, त्यसका समस्या तथा फाइदाहरु बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड वा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई बेमौसमी च्याउ उत्पादन प्रविधि बारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैं जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ३ः मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- बेमौसमी च्याउ उत्पादन प्रविधिहरु बारे जान्नेछन् ।

सत्र २ः

च्याउ टिपाई पछीको व्यवस्थापन

समयावधिः ३ घण्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट

- सैद्धान्तिकः ५५ मिनेट
- व्यावहारिकः २ घण्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- च्याउ, नुन, सिट्रिक एसिड, पोटासीएम मेटाबाइसल्फाइड
- क्यानिंग तथा बनाउने परिकारहरु अनुसार सामाग्री

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन

च्याउको टिपाईको उपयुक्त अवस्था र समय, टिपाई पछीको क्षति न्यूनीकरण, भण्डारण, मुल्य श्रृंखला तथा अभिवृद्धिकरण बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २ः व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई च्याउ भण्डारणका विभिन्न प्रविधिहरु जस्तै सुकाउने, सीसीमा सुरक्षित गर्ने (बोटलिंग) तथा क्यानिंग गर्न लगाउने । त्यसका साथै सहभागीहरुलाई च्याउका विभिन्न खाले परिकारहरु बनाउन लगाउने ।

क्रियाकलाप ३ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई च्याउको टिपाई पछीको क्षति न्यूनीकरण, भण्डारण, मुल्य श्रृंखला तथा अभिवृद्धिकरण बारे जानकारी दिदै गर्दा प्रश्न सोध्नका लागि प्रोत्साहन गर्ने । प्रश्नको जवाफ अन्य सहभागीहरूको साथसाथै संयोजकले पनि दिन सक्छन् । उपयुक्त भए सम्म सहभागीहरूलाई आफैं जवाफ दिन र त्यसमा छलफल गर्न प्रोत्साहित गर्ने । सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- च्याउ टिपाईको उपयुक्त समय र अवस्था बारे थाहा पाउनेछन् ।
- च्याउको भण्डारण तथा टिपाई पछिको क्षति न्यूनीकरण गर्न सक्षम हुनेछन् ।
- च्याउको मुल्य श्रृंखला तथा अभिवृद्धिकरण बारे थाहा पाउनेछन् ।

सत्र ३:
मुल्यांकन तथा समापन
समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट
उद्देश्यहरू

- सहभागीहरू अपेक्षा र तालिम संचालन बीच मुल्यांकन गर्ने ।
- तालिमको पृष्ठपोषण लिने ।
- तालिमको उद्धेश्य तथा उपलब्धिको मुल्यांकन गर्ने ।

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: तालिम अपेक्षाहरु तथा उपलब्धिको मुल्यांकन

तालिमबाट कति सहभागीहरु सन्तुष्ट भए र तिनीहरूको अपेक्षाहरू कति हद सम्म पूरा भयो भनेर सहभागीहरूलाई सोध्ने । अपेक्षा गरिएका विषयहरुबाट अपेक्षित ज्ञान तथा सीप प्राप्त भए नभएको जानकारी लिने । त्यसका अलवा सहभागीहरुले के-के सिके र तालिमको उपलब्धि के रह्यो भनेर जाच्न पश्चात जांच लिने ।

क्रियाकलाप २: पृष्ठपोषण

सहभागीहरूलाई तालिमको कुन कुन पक्ष मनपर्यो, कुन मन परेन र तालिमबाट के के सिकियो सोको जानकारी लिने समग्रमा तालिमको विषयवस्तु, तालिमका प्रक्रिया र विधिहरू बारे पृष्ठपोषण लिने र भविष्यमा तालिमलाई सहभागितामुलक बनाई अझ कसरी उत्कृष्ट बनाउन सकिन्छ भन्ने बारेमा सुझावहरू लिने । यसरी प्राप्त सुझावहरुलाई अभिलेखिकरण गर्ने र सबै सहभागीहरूलाई तिनीहरूका सुझावहरू र पृष्ठपोषणका लागि धन्यवाद दिने । सबै पृष्ठपोषणलाई सकारात्मक भावनाले लिने र भविष्यमा तालिमका सत्रहरूमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउनमा प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप ३: समापन

पृष्ठपोषण सत्र पश्चात औपचारिक समापन सत्र आयोजन गरी सबै सहभागीहरू र अन्य सहकर्मीहरू, जसले तालिम कार्यक्रमलाई सफल र समृद्ध बनाउन सक्रीय रुपमा भाग लिएका छन्, उनीहरूलाई धन्यवाद दिने। प्रमाणपत्र वितरण गरेर सहभागीहरूबाट तालिमबाट सिकेका कुराहरु आफ्नो कर्म थलोमा प्रयोग गर्ने प्रतिबद्धता लिने ।

मौरी पालन तालिम

प्रथम दिन

सत्र १:

उद्घाटनः सहभागी दर्ता, परिचय, अपेक्षा संकलन तथा तालिमका उद्धेश्यहरुबारे जानकारी

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

उद्देश्यहरू

- सहभागीहरू र स्रोत व्यक्तिहरूको परिचय गराउने ।
- तालिमका लागि सहभागीहरूको अपेक्षा पत्ता लगाउने ।
- तालिमका उद्देश्यहरू बारे जानकारी गराई सहभागीहरू सँग अपेक्षाबारे छलफल गर्ने ।
- तालिमसँग सम्बन्धित कुनै पनि जिज्ञासाहरू सहभागीहरूले उठाएमा छलफल गर्ने ।

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: सहभागीहरूको दर्ता तथा परिचय

तालिम एक वयस्क शिक्षा भएकाले सहभागीहरुले धेरै भन्दा धेरै सिप र ज्ञान प्राप्त गर्न सकुन भन्नका निम्ति यस सत्रको प्रयोग गर्नु पर्छ । सहभागीहरुको परिचयलाई विभिन्न ठट्टा वा रमाईलो खेलहरुसंग जोडेर संचालन गर्नु पर्दछ । जसले गर्दा सहभागीहरु एक-आपस तथा तालिम संचालकसंग खुल्न सक्ने, तालिममा सहजता अनुभव गर्ने तथा तालिममा उत्सुक भै सामेल हुन्छन् । परिचयमा तालिम लिन इच्छुक हुनुको कारण, हालको व्यवसाय तथा ज्ञानको अवस्था, र भविष्यमा तालिमबाट सिकेका सिप तथा ज्ञानको प्रयोग बारे सहभागीहरुलाई उल्लेख गर्न लगाउनु पर्दछ ।

क्रियाकलाप २: तालिमका उद्देश्यहरू

सहभागीहरुलाई तालिमको उद्देश्यहरु बारे प्रस्ट पार्नु पर्दछ । तालिमले सहभागीहरुको ज्ञान र सिपमा के-कस्तो परिवर्तन गर्ने उद्धेश्य राखेको छ, सो बारे प्रस्ट पार्नु पर्छ । उनीहरुलाई तालिममा के-कस्ता विषयहरु समेटिन्छन् र के-कस्ता विषयहरु समेटिदैनन् भनेर जानकारी दिनु पर्छ ।

क्रियाकलाप ३: सहभागीहरूको अपेक्षाहरू पत्ता लगाउने

तालिमको पाठ्यक्रम विज्ञहरुको राय, परामर्श, पुर्व तालिमहरुको पृष्ठपोषणको आधारमा तयार गरिनु पर्दछ । यद्दपी सम्बन्धित तालिमका सहभागीहरुको खास अपेक्षाहरु के-के छन् जान्न जरुरी हुन्छ । सो को लागि मेटाकार्ड दिएर प्रत्येक सहभागीहरुलाई त्यसमा कम्तिमा ३ प्रमुख अपेक्षाहरु लेख्न लगाउने । सहभागीहरूबाट प्राप्त अपेक्षाहरू स्पष्ट पार्न छलफल गर्ने र तालिमको उद्देश्य अनुसार रहे नरहेको प्रष्ट हुने । तालिमको अन्तिम दिन पुनरावलोकन गर्न वा आवश्यकता अनुसार बेग्लै सत्रहरूमा छलफल गर्नका लागि त्यी कार्डहरू राख्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: अपेक्षाहरूको प्रतिक्रिया अनुरुप तालिमका उद्देश्य र सत्रहरू मिलाउने

तालिमको उद्धेश्यहरु तथा सहभागीका अपेक्षाहरु बारेमा छलफल पश्चात सुनियोजित पाठ्यक्रम तथा संचालन तालिकामा सहभागीहरूको साझा सरोकारमा आधारित रहेर आवश्यक परिमार्जन गर्न सकिन्छ । यद्दपी, परिवर्तन तालिमको उद्देश्य अनुरुप रहे-नरहेको र थप भएको परिवर्तनले अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न सकिने विषयमा प्रस्ट हुनु पर्दछ ।

सत्र २:

नेपालमा पाइने मौरीका जातहरु र जातीय विशेषता एवम तिनको संरक्षण

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः ४० मिनेट
- व्यावहारिकः ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन र प्रदर्शन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्डर चक
- मौरीका नमूनाहरू - जिउँदो वा मरेका

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

नेपालमा पाइने मौरीका विभिन्न जातहरू र तिनका जातीय विशेषताहरू, भौगोलिक अवस्थिति र चाका लगाउने तरिकाहरू, मौरीको उपयोगिता तथा तिनको संरक्षणबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले मौरीका विभिन्न जातहरू छुट्याउन र पहिचान गर्न, तिनका जातीय विशेषताहरू थाहा पाउन र परागसेचनमा उपयोगीता एवम् तिनका संरक्षणको महत्व बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ३ : मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- नेपालमा पाइने मौरीका जातहरू चिन्नेछन् ।
- मौरीका जातीय विशेषताहरूको बारेमा थाहा पाउनेछन् ।
- कुन जातको मौरी कस्तो हावापानीमा पाल्ने भन्ने थाहा पाउनेछन् ।
- मौरीको संरक्षण र सम्बर्द्धन बारे सचेत हुनेछन् ।

सत्र ३:

मौरीको जीवनचक्र, वर्ग विभाजन तथा पहिचान

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ४० मिनेट
- व्यावहारिक: ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- अवलोकन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- मौरी गोला र छाउरा चाका भएको (फुल, छाउरा, प्यूपा) चलायमान घार
- मौरीका ३ किसिमका वर्गहरू
- मौरी गोला निरीक्षणका सामाग्रीहरु

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

मौरीको जीवनचक्र, गोलामा हुने मौरीका ३ वर्ग, वर्ग बमोजिम पहिचान तथा कार्य विभाजन बारे

जानकारी दिने । विस्तृतरुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: अवलोकन

मौरी घारको जीवनचक्रका अवस्थाहरु तथा वर्गहरु पहिचान गर्न चरणवद्ध अभ्यास गर्ने;

चरण १: मौरीघार खोलेर हेर्नुअघि अपनाउनुपर्ने सावधानीबारे जानकारी गराउने ।

चरण २: मौरीघार खोली मौरीको फुल, लार्भा, प्यूपा र वयस्क अवस्थालाई प्रवचनका आधारमा पहिचान गर्न लगाउने ।

चरण ३: मौरीघारमा रहेका ३ वर्गहरुलाई पहिचान गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले मौरीका विभिन्न अवस्थाहरु तथा वर्गहरु छुट्याउन र पहिचान गर्न सके नसकेको बारे पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- मौरीको जीवनचक्र थाहा पाउनेछन् ।
- मौरीका तिन किसिमका वर्गहरू छुट्याउन सक्नेछन् र तिनका कार्य बारे थाहा पाउनेछन् ।

सत्र ४:

मौरी पालनमा प्रयोग हुने घार तथा सामाग्रीहरु

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: २५ मिनेट
- व्यावहारिक: १ घण्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन र प्रदर्शन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- मौरीघार तथा अन्य मौरीपालनका सामाग्रीहरु

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन तथा प्रदर्शन

मौरी घारको बनावट र आधुनिक मौरी पालनमा प्रयोग हुने अन्यऔजार र सामग्रीहरूको पहिचान र प्रयोग बारे जानकारी गराउन्ने सहभागीहरुलाई घार तथा अन्य सामाग्रीहरु हातले चलाउन र हेर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप २ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूलाई औजार तथा सामाग्रीहरु हेर्न र चलाउन दिएर एक-आपसमा छलफल गर्न दिने । त्यस पश्चात सहभागीहरुलाई केहि प्रश्नहरु भए सोध्न लगाउने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ३ः मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- घार र सामाग्रीहरु पहिचान गरी प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।

दोस्रो दिन

सत्र १ः

मौरी गोला निरीक्षण

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट

- सैद्धान्तिकः ३० मिनेट
- व्यावहारिकः ५५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- मौरीगोला भएको चलायमान घार
- निरीक्षणमा आवश्यक सामग्रीहरू (घुम्टी, धुवाँदानी, चक्कू, ब्रस, पञ्जा, घार ज्यावल, कलम, निरीक्षण अभिलेख फर्म)

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन

गोला निरीक्षण गर्नुपर्ने कारणहरू, निरीक्षणका तरिकाहरु, निरीक्षणका उपयुक्त समय, निरीक्षण गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू र के कस्ता चरणहरू अपनाउनु पर्दछ भन्नेबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २ः व्यावहारिक अभ्यास

चरण १ः घार निरीक्षण गर्दा के कस्ता कुराहरूलाई अवलोकन गर्नु पर्ने र के कस्ता क्रियाकलापहरू अपनाउनु पर्छ सो बारे प्रदर्शन गराउने ।

चरण २ः सहभागीहरूलाई ४-५ समूहमा बाँड्ने र प्रत्येक समूहलाई निरीक्षण गर्न लगाउने ।

चरण ३ः प्रत्येक समूहलाई रेकर्ड तालिकामा मौरी गोलाको अभिलेख भर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले गोला निरीक्षण गर्नुपर्ने कारणहरू, निरीक्षणका तरिकाहरु, निरीक्षणका उपयुक्त समय, निरीक्षण गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू र के कस्ता चरणहरू अपनाउनु पर्दछ भन्नेबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- सहभागीहरूले गोला निरीक्षण किन, कहिले र कसरी गर्नेबारे थाहा पाउनेछन् ।
- घार खोलेर र नखोलेर गोला निरीक्षण गर्न तथा रेकर्ड राख्न सक्नेछन् ।

सत्र २:

मौरी गोलामा हुने वार्षिक जीवनचर्या र समसामयिक गोला व्यवस्थापन

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ४० मिनेट
- व्यावहारिक: ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्ड मार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- मौरीगोला भएको चलायमान घार
- मौरी निरीक्षणका आवश्यक सामग्रीहरू
- मौरीघार भित्र प्रयोग हुने सामग्री

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

वार्षिक जीवनचर्या र समसामयिक गोला व्यवस्थापन कार्यहरू, मह प्रवाह र सुख्खा यामका फरक, बिशेष मौसममा मह काढ्ने, नियमित रुपमा गर्नु पर्ने गोला र छाउराको व्यवस्थापन कार्यहरूबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: मौरीघार खोलेर त्यसमा समयानुसार के के गर्नु पर्ने हो आफैले प्रदर्शन गर्ने ।

चरण २: मौरीघार खोल्न सहभागीहरू मध्येबाट एक जनालाई लगाउने ।

चरण ३: घार खोलिसकेपछि सबै सहभागीहरूलाई उक्त मौरीगोलामा के कस्तो व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ, छलफल गरी निधो गर्न लगाउने र सोही अनुरूप व्यवस्थापन गर्न लगाउने ।

चरण ४: गोलामा कृत्रिम खाना र आधारचाका राख्नु पर्ने बारे देखाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

वार्षिक जीवनचर्या र समसामयिक गोला व्यवस्थापन कार्यहरू, मह प्रवाह र सुख्खा यामका फरक, बिशेष मौसममा मह काढ्ने, नियमित रुपमा गर्नु पर्ने गोला र छाउराको व्यवस्थापन कार्यहरूबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- मौरीको वार्षिक जीवनचर्याको बारेमा सामान्य जानकारी पाउनेछन् ।
- वर्षभरि मौरीगोलाको सामयिक व्यवस्थापन गर्न सक्नेछन् ।
- उपयुक्त र अनुपयुक्त मौसममा गोला व्यवस्थापन गर्न सक्षम हुनेछन् ।

सत्र ३:

मौरीगोला विभाजन तथा संयोजन

समयावधिः ३ घण्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ५५ मिनेट
- व्यावहारिक: २ घण्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- बलियो मौरीगोला भएको चलायमान घार
- दूई कमजोर मौरीगोला भएका चलाएमान घार
- खाली घार
- मौरी निरीक्षणका आवश्यक सामग्रीहरू
- रानु, रानुकोष
- फिडर र चिनीचास्नी, आधारचाका

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

गोला विभाजनको उद्देश्य, आवश्यक अवस्थाहरू र गोला बिभाजन गर्ने समय, गोला संयोजन गर्नु पर्ने कारण, तथा गोला संयोजन विधि बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सर्वप्रथम गोला विभाजनको चरणवद्ध प्रयोगात्मक अभ्यास गराउने;

चरण १: गोला विभाजन विधिः कुन विधिबाट गोला विभाजन प्रदर्शन गर्ने हो सोको निर्णय गर्ने ।

चरण २: निर्णय अनुसार विभाजनको व्यावहारिक अभ्यास गरेर सहभागीहरूलाई प्रदर्शन गर्ने ।

चरण ३: दुई वा तीन सहभागीहरूलाई चरणबद्ध रूपमा गोला विभाजनको आफ्नो निगरानीमा अभ्यास गर्न लगाउने ।

गोला विभाजन पश्चात गोला संयोजनको अभ्यास गराउने;

चरण १: कमजोर गोला छनोट गरी निरीक्षण गर्न लगाउने ।

चरण २: चरणवद्ध रूपमा व्यावहारिक अभ्यास गरेर सहभागी सामु प्रदर्शन गर्ने ।

चरण ३: आफ्नो निगरानीमा सहभागीहरूलाई चरणबद्ध रुपमा गोला संयोजनको अभ्यास गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

गोला विभाजन र गोला संयोजनको उद्देश्य, आवश्यकता, तथा विधि बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- गोला विभाजन तथा संयोजन गर्नु पर्ने कारण तथा विधिहरु बारे जान्नेछन् ।
- गोला विभाजन गरी सोको व्यवस्थापन गर्न सक्नेछन् ।
- मौरीगोला संयोजन गर्न र संयोजन गरे पछिको व्यवस्थापन गर्न जान्नेछन् ।

तेस्रो दिन

सत्र १:

रानुकोष उत्पादन तथा व्यवस्थापन

समयावधि : ३ घण्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः ५५ मिनेट
- व्यावहारिकः २ घण्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- रानु भएका र रानुबिहीन गोलाहरू

- न्यूक्लियस घार
- रानु, रानुकोषहरू, रानुपिंजडा
- छुरी, दरिलो सिन्का वा छेस्का
- मौरी निरीक्षणका आवश्यक सामग्रीहरू

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

प्राकृतिक र कृत्रिम रानु उत्पादन, उत्कृष्ट माउ गोलाहरू कसरी छनोट गर्ने, रानुकोषका प्रकारहरू (आपत्कालीन, हूल निर्यास र वृद्धोद्धार), रानु र रानुकोषको प्रतिस्थापन र व्यवस्थापन कसरी गर्ने भन्नेबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: न्युक्लियस घारहरूमा ३-४ छाउरा चाकाहरू तयार गरी राख्न लगाउने ।

चरण २: रानुकोष भएका घारहरू खोली कुन प्रकारको रानुकोष हो, पहिचान गर्न लगाउने र उत्कृष्ट रानुकोषहरू छान्न लगाउने ।

चरण ३: रानुकोषलाई निकाल्ने तरिकाबारे प्रदर्शन गरी जानकारी गराउने ।

चरण ४: सो रानुकोषहरूलाई न्युक्लियस गोलाको छाउरा चाकामा राख्ने तरिकाबारे सिकाउने ।

चरण ५: रानुपिंजडामा रानु सहित केही कर्मी मौरीहरू र मह भएको कपास राख्न लगाउने ।

चरण ६: रानुपिंजडालाई न्युक्लियस गोलाको छाउरा कक्षमा राख्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले रानु उत्पादन, रानुकोष र रानु प्रतिस्थापनबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- प्राकृतिक र कृत्रिम रानु उत्पादनबारे जान्नेछन् ।
- रानुकोषका किसिमहरु (आपत्कालीन, हूल निर्यास र वृद्धोद्धार) बारे जान्नेछन् ।

- रानु र रानुकोष प्रतिस्थापन र व्यवस्थापन गर्न सक्नेछन् ।
- रानु उत्पादनका लागि राम्रो गुण भएका माउगोलाहरू छनोट गर्न सक्नेछन् ।

सत्र २:

मौरीगोलामा हुने लडाई र रोकथाम

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ३० मिनेट
- व्यावहारिक: ५५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- मौरीखर्क, खाली घार
- मौरी निरीक्षणका आवश्यक सामग्रीहरू
- छुरी, पिठो वा पहेंलो केशर धूलो
- मट्टितेल पानी भएको सानो स्प्रेयर
- तितेपातीझार

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

लुटलडाईं किन र कस्तो समयमा हुन्छ, लुटलडाईं भईरहेको पहिचान गर्ने आधारहरू, हुने कारणहरू र व्यवस्थापन बारे जानकारी दिने। विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: लुटलडाईं भइरहेको गोलाहरूको बाहिरबाट मौरीहरूको क्रियाकलापहरू निरीक्षण गर्न लगाउने ।

चरण २: लुट भइरहेको गोलाको प्रवेशद्वारमा पिठो वा केशर छर्न लगाउने ।

चरण ३: मौरीखर्कमा भएका सबै गोलाहरूको प्रवेशद्वार निरीक्षण गर्न लगाउने ।

चरण ४: जुन गोलाको प्रवेशद्वारमा सो पिठो वा केशरको धूलो देखिन्छ, त्यो पहिचान गरी चिन्ह राख्न लगाउने । यो लुट्ने गोलाहरू हो ।

चरण ५: लुट भइरहेको गोलामा लुटलडाईं रोक्न पानी छर्ने वा धूवाँ दिने अथवा तितेपाती झार प्रवेशद्वारमा राखीदिने ।

चरण ६: लुटलडाईं नियन्त्रण भए नभएको जाँच्न लगाउने ।

चरण ७: नियन्त्रण नभएमा लुटिएको गोलाको प्रवेशद्वार बन्द गरी, भेन्टिलेसन खोली अस्थायी रूपमा कुनै अलगठाउँ वा कोठामा राख्न लगाउने ।

चरण ८: साबिकको ठाउँमा थोरै मह भएका चाका चौकोस भएको घार राख्न लगाउने, लुट्ने मौरीहरूले मह सबै सकाएपछि झगडा गर्न अन्य मौरीहरू नपाउँदा आफ्नो घारमा फर्कन्छन् र फेरि आउँदैनन् ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले मौरीगोलामा हुने लुटलडाई, रोकथाम तथा व्यवस्थापनबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- लुटलडाईं भएको पहिचान गर्न सक्नेछन् ।
- लुटलडाईंका कारण, रोकथाम र नियन्त्रण गर्न सिक्नेछन् ।

सत्र ३:

वितपाते मौरी र तिनको व्यवस्थापन

समयावधि : १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ३० मिनेट
- व्यावहारिक: ५५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- खाली चलायमान घार
- बितपाते मौरीगोला
- मौरी निरीक्षणका आवश्यक सामग्रीहरू
- सेतो कपडा, पत्रिकाहरू

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

मौरीगोलामा रानुविहीन अवस्था, बितपाते कर्मी मौरीहरू हुनुको कारण, पहिचान तथा यसका नियन्त्रण र व्यवस्थापन बारे जानकारी दिने। विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: बितपाते मौरी भएको गोलाको पहिचान गर्ने।

चरण २: बितपाते मौरी भएको घारबाट बितपाते मौरी हटाउन सो स्थानबाट करीब २० मिटर (भिरालो ठाउँका लागि) र ५० देखि २०० मिटर (सम्म ठाउँका लागि) जति टाढा लग्नुपर्दछ र त्यस घारको ठाउँमा अर्को खाली घार राख्ने।

चरण ३: त्यस टाढा लगेको घारबाट सम्पूर्ण मौरीहरू जमिनमा ओछ्याइएको कपडामाथि टक्टक्याउने। बितपाते मौरीहरू आफ्नो घार पहिल्याएर फर्कन सक्दैनन् र मर्दछन्। अन्य कर्मी मौरीहरू आफ्नो घार भएको ठाउँमा फर्कन्छन्।

चरण ४: सबै मौरी झारी सकेपछि चाकामा बितपाते मौरीको फुल भए उक्त चाकालाई टक्टक्याई फुल झारी दिने।

चरण ५: फुल झारिएका चाकाहरू छनोट गरी साबिक ठाउँमा भएको खाली घारभित्र राखी दिने।

चरण ६: उक्त घारमा अन्य घारहरूबाट फुल, लार्भा, प्यूपा भएको र खाना भएका चाकाहरूको आधार दिने।

चरण ७: रानु अथवा रानुकोष प्रतिस्थापन/प्रवेश गराउने।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले वितपाते कर्मी मौरीहरू हुनुको कारण, पहिचान तथा यसका नियन्त्रण र व्यवस्थापन बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने। सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरु लाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- बितपाते मौरी पहिचान गर्न सक्षम हुनेछन् ।
- तिनीहरूको नियन्त्रण र व्यवस्थापन बारे सिक्नेछन् ।

चौथो दिन

सत्र १:

मौरी चरण तथा वार्षिक चरण पात्रो

समयावधि : १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ४० मिनेट
- व्यावहारिक: ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- विभिन्न बोटबिरुवाहरू
- आहार पात्रोको क्यालेण्डरको नमूना

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन

मौरी चरण पहिचान, आहारपात्रो निर्माण र प्रयोग तथा मौरी चरण व्यवस्थापन बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २ः व्यावहारिक अभ्यास

चरण १ः स्थानीय बोटबिरुवाहरूको अवलोकन गरी मौरी चरन स्रोत पहिचान गर्ने ।

चरण २ः स्रोतसामग्रीमा उल्लेख भएका बोटबिरुवाहरूको नमूना, चित्र देखाउने ।

चरण ३ः समूहगत रूपमा आहारपात्रो बनाउन लगाई चरन क्षमताको विश्लेषण गरी चरनको नक्शाङ्कन गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले मौरी चरण पहिचान, आहारपात्रो निर्माण र प्रयोग तथा मौरी चरण व्यवस्थापन बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरु लाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४ः मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- चरनको महत्व, आवश्यकताबारे जानकारी पाउनेछन् ।
- पराग र पुष्प रसको विभिन्न स्रोतहरू छुट्याउन सक्नेछन् ।
- चरन प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन गर्नेबारे थाहा पाउनेछन् ।
- आहारपात्रो निर्माण र प्रयोगबारे जान्नेछन् ।
- चरन नक्शाङ्कन गरी चरन क्षमता आँकलन गर्न सक्नेछन् ।

सत्र २ः

मौरी गृहत्याग र हुल निर्यास

समयावधि : १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट

- सैद्धान्तिक: ४० मिनेट
- व्यावहारिक: ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- मौरीगोला भएको चलायमान घार
- खाली आधुनिक घार
- गोला निरीक्षणका आवश्यक सामग्रीहरू
- हूल समात्ने झोला अथवा डालो
- रानुढोका र रानुपिंजडा

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

हूल निर्यास, यसको कारण, समय, लक्षणका साथसाथै यसको नियन्त्रणबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: हूल निर्यासका तयारीमा लागेका गोलाहरूको छाउरा चाका निरीक्षण गर्न लगाउने ।

चरण २: छाउराचाकामा भएका रानुकोष, भालेकोषहरू पहिचान गर्न लगाउने ।

चरण ३: स्तरीय रानुकोषबाट नयाँ गोला बनाउने तर्फ जानकारी गराउने ।

चरण ४: रानुकोष र भालेकोष आवश्यकता नभएमा काटेर नष्ट गर्ने तरिका सिकाउने ।

चरण ५: हूल छुटेमा समात्ने तरिका बारे स्रोत सामग्रीमा उल्लेख भएअनुसार अभ्यास गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले हूल निर्यास, यसको कारण, समय, लक्षणका साथसाथै यसको नियन्त्रणबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको

अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- सहभागीहरूले हूल निर्यासबारे जानकारी पाउनुका साथै यसका कारणहरू, समय र लक्षणबारे थाहा पाउनेछन् ।
- हूल निर्यासको नियन्त्रण र व्यवस्थापन गर्न सक्नेछन् ।

सत्र ३:

मौरीका रोगहरु र कुपोषण

समयावधि : १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ४० मिनेट
- व्यावहारिक: ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- मौरी निरीक्षणका आवश्यक सामग्रीहरू
- रोगी मौरीगोला, मौरी रोगका नमूनाहरू
- चिनी, फिडर, औषधिहरू
- पिन वा बाँसका सिन्काहरू

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

मौरीमा लाग्ने (छाउरा र वयस्कका) रोगहरूको र कुपोषणका कारण, लक्षण, रोकथाम र नियन्त्रणबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: स्रोत सामग्रीमा बताए अनुरूप चरणबद्ध रूपमा सहभागीहरूलाई रोगी मौरी/छाउराहरू र त्यसको लक्षणहरू देखाउने, रोगी मौरी नभएमा नमूना र चित्रहरू देखाउने ।

चरण २: सहभागीहरूलाई रोग पहिचान गर्ने तरिकाहरू देखाउने ।

चरण ३: रोग र कुपोषणको फरक छुट्याउन लगाउने ।

चरण ४: रोग नियन्त्रण गर्ने विधि देखाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले मौरीमा लाग्ने रोगहरूको र कुपोषणका कारण, लक्षण, रोकथाम र नियन्त्रणबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- मौरीमा लाग्ने मुख्य रोगहरूको कारणहरू, पहिचान, नियन्त्रण र रोकथाम गर्न सक्दछन् ।
- मौरीमा कुपोषणका कारण, लक्षण र व्यवस्थापनबारे थाहा पाउनेछन् ।

सत्र ४:

मौरी परिजीवी सुलसुलेको व्यवस्थापन

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ४० मिनेट
- व्यावहारिक: ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- सुलसुलेबाट ग्रसीत मौरीगोलाहरु

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

मौरीगोलामा लाग्ने परजीवीको परिचय, पहिचान, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: परजीवीग्रस्त/रोगी घार पहिचान गरी घार खोल्ने ।

चरण २: परजीवीका कारण मौरीलाई परेको प्रभाव देखाउने ।

चरण ३: परजीवीको समाधानार्थ गरिने उपायहरू अपनाएर देखाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले परजीवीहरूका लक्षणहरूको पहिचान, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- मौरीगोलामा परजीवी (सुलसुले) को पहिचान गर्न सक्षम हुनेछन् ।

- कसरी नियन्त्रण र व्यवस्थापन गर्ने जान्न सक्नेछन् ।

पाचौं दिन
सत्रः १
सफल उद्यम व्यवसाय अवलोकन तथा उद्यमीसंग अन्तरकृया (अवलोकन भ्रमण)
समयावधिः ६ घन्टा

- सैद्धान्तिकः २ घण्टा
- व्यावहारिकः ४ घण्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- अवलोकन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- नमुना फार्म

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन तथा अवलोकन

मौरीपालक कृषक तथा उद्यमीहरुले हाल गरिरहेको गतिविधि, व्यवसायको सबल तथा कमजोर पक्ष, सम्भावना, चुनौती, बजारीकरण तथा अन्य अनुभवहरु सहभागीहरुलाई उद्यमीबाट सुनाउन लगाउने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन उद्यमीले आफ्नो फार्ममा गरिरहेका गतिविधि तथा संरचनाहरु बारे सहभागीहरुलाई अवलोकन गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप २ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई मौरी पालनका राम्रा र कमजोर पक्ष तथा बजारीकरण सम्बन्धि अनुभवहरु बुझ्न र जिज्ञासाहरु उद्यमीहरुसंग प्रश्न गर्न प्रोत्साहन गर्ने। उद्यमी र सहभागी बीच प्रश्न र उत्तरको प्रक्रियालाई संयोजकद्वारा सहजीकरण गरिदिने र आवश्यकता अनुसार थप प्रस्ट हुने खालका प्रश्न र जानकारीहरु राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- सहभागीहरूले विभिन्न मौरी पालकहरूको गतिविधि, सफल तथा असफल अभ्यास, नवीनतम प्रविधि बारे जानकारी पाउनेछन् ।

- मौरी पालनको महत्व, यसका सम्भावना, चुनौती तथा अवस्थाहरूबारे बुझ्नेछन् र सफल मह उत्पादक उद्यमी बन्ने प्रेरणा पाउनेछन् ।

छैठौं दिन

सत्र १:

परम्परागत घारबाट आधुनिक घारमा स्थानान्तरण

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः १५ मिनेट
- व्यावहारिकः १ घण्टा १० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- मुढे या खोपे घार गोला समेत, आधुनिक घार
- धुवाँदानी, धारिलो चक्कू, बलियो धागो, गुन्द्री वा पत्रिका
- रानुपिंजडा, रानुढोका
- निरीक्षणका सामग्रीहरू

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

परम्परागतबाट आधुनिक घारमा गोला सार्ने विधि तथा यसको महत्व र गोला सारी सकेपछि गर्नु पर्ने व्यवस्थापन बारे जानकारी दिने। विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: प्रवचन अनुसार चरणबद्ध रूपमा मुढे या खोपे घारबाट आधुनिक घारमा गोला सारेर देखाउने।
चरण २: आफ्नो निगरानीमा दुई तिन जना सहभागीहरूलाई पनि गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले परम्परागत घारबाट आधुनिक घारमा गोला सार्ने तथा त्यस पछिको व्यवस्थापन बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने। सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- खोपे र मुढे घारबाट आधुनिक घारमा मौरीगोला सार्न सक्नेछन्।
- सारेको गोलाको व्यवस्थापन गरी आधुनिक मौरीपालन तर्फ उन्मुख हुनेछन्।

सत्र २:

मौरीको कृत्रिम आहारा आधारचाका तथा चाका व्यवस्थापन

समयावधि : १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: २५ मिनेट
- व्यावहारिक: १ घण्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- मौरीगोला भएको चलायमान घार
- मौरी निरीक्षणका आवश्यक सामग्रीहरू
- चिनीपानी, भटमासको पिठो, मह

- प्लेट अथवा तताउनका लागि डेक्ची, चिनीचास्नी बनाउन जग अथवा बाटा
- प्लाष्टिकको बट्टा अथवा फ्रेम फिडर
- खाली घार, आधारचाका, चक्कू, पिर्का, सलाई, मैन अथवा मैनबत्ती

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

कृत्रिम आहाराको महत्व र आवश्यकता, कृत्रिम आहारका प्रकारहरू (चास्नी, क्याण्डी, कृत्रिम कुट) र खुवाउने तरिकाहरू तथा कृत्रिम आधारचाकाको महत्व, बनाउने तरिका र प्रयोग विधिबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरूले तल उल्लेखित तिन विभिन्न प्रकारका कृत्रिम आहारा बनाउन सिक्नेछन् ।

क) चास्नी बनाउने

चरण १: कृत्रिम आहारा निर्माणका लागि सामग्रीहरू जुटाउने (चिनी, पानी, जग)।

चरण २: डेड किलोग्राम चिनी र डेड लिटर मनतातो पानी लिएर एउटा जगमा मिसाउने र राम्ररी घोल्ने । घार भित्र प्रयोग गर्नुभन्दा पहिले चिसो पार्ने ।

चरण ३: तयारी चास्नीलाई उपलब्ध आहारादानी (फिडर, प्लाष्टिक बट्टा) मा खन्याउने ।

चरण ४: व्यावहारिक अभ्यास गर्न नभ्याइएका वा नसकिएका विषय माथि छलफल गरी जानकारी दिने ।

ख) क्याण्डी बनाउने

चरण १: क्याण्डी बनाउनका लागि सामग्रीहरू जुटाउने (मह, धूलो चिनी, पानी, मिसाउनका लागि भाँडा)

चरण २: आधा किलोग्राम चिनी र १०० ग्राम मह वा पानीलाई एउटा बाटा वा डेक्चीमा मिसाउने र राम्ररी मोल्ने (मह छैन भने पानीको प्रयोग गर्न सकिन्छ तर पोषिलो हुँदैन) ।

चरण ३: तयारी क्याण्डीलाई प्लाष्टिक शिट अथवा मैन कागजमा बेर्ने तर दुवै छेउ खुल्ला हुनु पर्दछ र यसलाई घारभित्र छाउरा कक्षको टप बारमा मौरी नच्यापिने गरी राखी दिने ।

चरण ४: व्यावहारिक अभ्यास गर्न नभ्याइएका वा नसकिएका विषयमाथि छलफल गरी जानकारी दिने ।

ग) कृत्रिम कुट

चरण १: कृत्रिम कुट बनाउनका लागि सामग्रीहरू जुटाउने (भटमासको पिठो, मह वा धूलो चिनी, पानी) ।

चरण २:	१०० ग्राम भटमासको पिठोमा आवश्यक मह अथवा धूलो चिनीमा थोरै पानी राखी मोलेर क्याण्डी जस्तै बनाउने ।

चरण ३:	मोलेर तयार गरिएको कुटको क्याण्डीलाई घार भित्र छाउरा कक्षको टप बारमा मौरी नच्यापिने गरी राखी दिने ।

चरण ४:	व्यावहारिक अभ्यास गर्न नभ्याइएका वा नसकिएका विषय माथि छलफल गरी जानकारी दिने ।

क) आधार चाकाको प्रयोग

चरण १:	आवश्यक सामग्रीहरू जुटाउने ।

चरण २:	तयारी कृत्रिम आधारचाकालाई चौकोसको खांचामा जोडेर देखाउने ।

चरण ३:	कृत्रिम आधारचाकालाई चौकोसको खाँचमा जोड्न पगालेको मौरीको मैन वा अरू नै मैन चुहाएर जोड्ने ।

चरण ४:	कृत्रिम आधार चाकालाई चौकोसका तारमा जोड्न मैनका थोपाहरू चुहाएर वा तताएको तिखो वस्तु (चक्कू, घारज्यावल) ले तारलाई दबाएर आधारचाकामा टाँस्ने ।

चरण ५:	चौकोसमा जडान गरिएको आधारचाका राम्रोसँग जडान भए नभएको सुनिश्चित गर्ने ।

चरण ६:	आधारचाका जडान गरिएको चौकोसलाई मौरीगोलामा राखेर देखाउने ।

ख) आधारचाका भण्डारण

चरण १:	कृत्रिम आधारचाकालाई एकमाथि अर्को राख्दा प्रत्येक चाकाको बीचमा चाका बराबरको सफा कागज राख्दै जाने ।

चरण २:	यसरी चाङ लगाएको आधारचाकालाई ठूलो कागजले बेरेर टेपले हावा नछिर्ने गरी प्याक गर्ने ।

चरण ३:	प्याक गरिएको आधारचाकालाई सुख्खा र सुरक्षित ठाउँमा भण्डारण गर्ने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले कृत्रिम आहारा तथा कृत्रिम आधारचाकाको प्रयोग र महत्वबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- कृत्रिम आहाराको महत्व र आवश्यकता बारे जान्नेछन् ।
- विभिन्न प्रकारका कृत्रिम आहारा बारे बुझ्नेछन् ।
- कृत्रिम आहार तयार गरी खुवाउन सक्नेछन् ।
- आधुनिक मौरीपालनमा आधारचाकाको महत्व र प्रयोग विधि बुझ्नेछन् ।
- आधारचाका व्यवस्थापन गरी राख्ने तरिका जान्नेछन् ।

सत्र ३:

मह उत्पादन प्रशोधन भण्डारण र प्रयोग

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः ४० मिनेट
- व्यावहारिकः ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावर प्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्डर बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्डरचक
- मौरीगोला भएको चलायमान घार
- मौरी निरीक्षणका आवश्यक सामग्रीहरू
- महदानी, मह, मह राख्ने भाडा, मह चाका
- चक्कू, बाटाहरू, जाली

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

मह उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण, महको गुणस्तर, महमा पाईने पोषक तत्वहरू र उपयोगिता बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: घार खोलेर गोला निरीक्षण गर्ने र मह चाकामा मह काढ्न योग्य चाका देखाउने ।

चरण २: मह चाकाका मौरीहरूलाई घारमा टक्टक्याउने र ब्रस लगाई मौरीहरू हटाउने तरिका बारे देखाउने ।

चरण ३: मह भएको चौकोसलाई महदानीमा राख्नुपूर्व टालेको महकोषलाई ताछ्ने तरिका सिकाउने ।

चरण ४: मह चौकोसलाई महदानीको प्रकार अनुसार चलाउने तरिका देखाउने ।

चरण ५: मह निकालिएको चौकोसलाई पुनः घारमा राख्ने तरिका देखाउने ।

चरण ६: घरेलु प्रविधिद्वारा संकलित महलाई छान्ने, थिग्राउने, तैर्याउने विधि सिकाउने र भण्डारका लागि प्रयोग गर्ने भाँडाको प्रकारबारे छलफल गर्ने ।

चरण ७: मह काढ्दा अपनाउनुपर्ने सावधानी, भण्डारण गर्ने तरिका बारे प्रवचन सामग्रीमा उल्लेख भए अनुसार व्यावहारिक अभ्यासद्वारा सिकाउने ।

चरण ८: सहभागीहरूका समूहलाई आफै महदानी चलाई मह काढ्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले मह उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा महको गुणस्तर बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- मह सुरक्षित तवरले भण्डारण गर्न सक्नेछन् ।
- महको गुणस्तर र प्रकारहरूबारे थाहा पाउनेछन् ।
- महको उपयोगिता थाहा पाउनेछन् ।

सत्र ४:

मुल्यांकन तथा समापन

समयावधि : १ घण्टा ३० मिनेट

उद्देश्यहरू

- सहभागीहरू अपेक्षा र तालिम संचालन बीच मुल्यांकन गर्ने ।
- तालिमको पृष्ठपोषण गर्ने ।
- तालिमको उद्धेश्य तथा उपलब्धिको मुल्यांकन गर्ने ।

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: तालिम अपेक्षाहरु तथा उपलब्धिको मुल्यांकन

तालिमबाट कति सहभागीहरु सन्तुष्ट भए र तिनीहरूको अपेक्षाहरू कति हद सम्म पुरा भयो भनेर सहभागीहरूलाई सोध्ने । अपेक्षा गरिएका विषयहरुबाट अपेक्षित ज्ञान तथा सीप प्राप्त भए नभएको जानकारी लिने । त्यसका अलवा सहभागीहरुले के-के सिके र तालिमको उपलब्धि के रह्यो भनेर जाच्न पश्चात जांच लिने ।

क्रियाकलाप २: पृष्ठपोषण

सहभागीहरूलाई तालिमको कुन कुन पक्ष मन पर्‍यो, कुन मन परेन र तालिमबाट के के सिकियो सोको जानकारी लिने । समग्रमा तालिमको विषयवस्तु, तालिमका प्रक्रिया र विधिहरू बारे पृष्ठपोषण लिने र भविष्यमा तालिमलाई सहभागितामुलक बनाई अझ कसरी उत्कृष्ट बनाउन सकिन्छ भन्ने बारेमा सुझावहरू लिने । यसरी प्राप्त सुझावहरुलाई अभिलेखिकरण गर्ने र सबै सहभागीहरूलाई तिनीहरूका सुझावहरू र पृष्ठपोषणका लागि धन्यवाद दिने । सबै पृष्ठपोषणलाई सकारात्मक भावनाले लिने र भविष्यमा तालिमका सत्रहरूमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउनमा प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप ३: समापन

पृष्ठपोषण सत्र पश्चात औपचारिक समापन सत्र आयोजन गरी सबै सहभागीहरू र अन्य सहकर्मीहरू, जसले तालिम कार्यक्रमलाई सफल र समृद्ध बनाउन सक्रीय रुपमा भाग लिएका छन्, उनीहरूलाई धन्यवाद दिने । प्रमाणपत्र वितरण गरेर सहभागीहरूबाट तालिमबाट सिकेका कुराहरु आफ्नो कर्म थलोमा प्रयोग गर्ने प्रतिबद्धता लिने ।

कागती खेति तथा बगैंचा व्यवस्थापन तालिम

प्रथम दिन

सत्र १:

उद्घाटनः सहभागी दर्ता, परिचय, अपेक्षा संकलन तथा तालिमका उद्धेश्यहरुबारे जानकारी

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

उद्देश्यहरू

- सहभागीहरू र स्रोत व्यक्तिहरूको परिचय गराउने
- तालिमकालागि सहभागीहरूको अपेक्षा पत्ता लगाउने
- तालिमका उद्देश्यहरू बारे जानकारी गराई सहभागीहरूसँग अपेक्षाबारे छलफल गर्ने ।
- तालिमसँग सम्बन्धित कुनै पनि जिज्ञासाहरू सहभागीहरूले उठाएमा छलफल गर्ने ।

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: सहभागीहरूको दर्ता तथा परिचय

तालिम एक वयस्क शिक्षा भएकाले सहभागीहरुले धेरै भन्दा धेरै सिप र ज्ञान प्राप्त गर्न सकुन भन्नका निम्ति यस सत्रको प्रयोग गर्नु पर्छ । सहभागीहरुको परिचयलाई विभिन्न ठट्टा वा रमाईलो खेलहरुसंग जोडेर संचालन गर्नु पर्दछ, जसले गर्दा सहभागीहरु एक-आपस तथा तालिम संचालकसंग खुल्न सक्ने, तालिममा सहजता अनुभव गर्ने तथा तालिममा उत्सुक भै सामेल हुन्छन् । परिचयमा तालिम लिन इच्छुक हुनुको कारण, हालको व्यवसाय तथा ज्ञानको अवस्था, र भविष्यमा तालिमबाट सिकेका सिप तथा ज्ञानको प्रयोग बारे सहभागीहरुलाई उल्लेख गर्न लगाउनु पर्दछ ।

क्रियाकलाप २: तालिमका उद्देश्यहरू

सहभागीहरुलाई तालिमको उद्देश्यहरु बारे प्रस्ट पार्नु पर्दछ । तालिमले सहभागीहरुको ज्ञान र सिपमा के-कस्तो परिवर्तन गर्ने उद्धेश्य राखेको छ, सो बारे प्रस्ट पार्नु पर्छ । उनीहरुलाई तालिममा के-कस्ता विषयहरु समेटिन्छन् र के-कस्ताविषयहरु समेटिदैनन् भनेर जानकारी दिनु पर्छ ।

क्रियाकलाप ३: सहभागीहरूको अपेक्षाहरू पत्ता लगाउने

तालिमको पाठ्यक्रम विज्ञहरुको राय, परामर्श, पुर्व तालिमहरुको पृष्ठपोषणको आधारमा तयार गरिनु पर्दछ । यद्पी सम्बन्धित तालिमका सहभागीहरुको खास अपेक्षाहरु के-के छन् जान्न जरुरी हुन्छ । सो को लागि मेटाकार्ड दिएर प्रत्येक सहभागीहरुलाई त्यसमा कम्तिमा ३ प्रमुख अपेक्षाहरु लेख्न लगाउने । सहभागीहरूबाट प्राप्त अपेक्षाहरू स्पष्ट पार्न छलफल गर्ने रतालिमको उद्देश्य अनुसार रहे नरहेको प्रष्ट हुने । तालिमको अन्तिम दिन पुनरावलोकन गर्न वा आवश्यकता अनुसार बेग्लै सत्रहरूमा छलफल गर्नका लागि त्यी कार्डहरू राख्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: अपेक्षाहरूको प्रतिक्रिया अनुरुप तालिमका उद्देश्य र सत्रहरू मिलाउने
तालिमको उद्धेश्यहरु तथा सहभागीका अपेक्षाहरु बारेमा छलफल पश्चात सुनियोजित पाठ्यक्रम तथा संचालन तालिकामा सहभागीहरूको साझा सरोकारमा आधारित रहेर आवश्यक परिमार्जन गर्न सकिन्छ । यद्दपी, परिवर्तन तालिमको उद्देश्य अनुरुप रहे-नरहेको र थप भएको परिवर्तनले अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न सकिने विषयमा प्रस्ट हुनु पर्दछ ।

सत्र २:
नेपालमा सिफारीस गरिएका कागतीका जातहरु र तिनका जातीय गुण
समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा
- व्यावहारिक: २५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन र प्रदर्शन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्ड मार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कागतीका विभिन्न जातका बेर्नाहरु (सम्भव भए सम्म)

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू
क्रियाकलाप १: प्रवचन
नेपालमा सिफारिस गरिएका कागतीका विभिन्न जातहरू र तिनका जातीय विशेषताहरू, भौगोलिक अवस्थिति र तिनको उत्पादकत्व बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन सम्भव भए विभिन्न जातका बेर्नाहरुको अवलोकन गराउने, अन्यथा स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: छलफल र प्रश्नोत्तर
सहभागीहरूले नेपालमा सिफारिस गरिएका कागतीका विभिन्न जातहरू र तिनका जातीय विशेषताहरू, भौगोलिक अवस्थिति बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरु द्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ३ः मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- नेपालमा सिफारिस गरिएका कागतीका जातहरू चिन्नेछन् ।
- कागतीका जातीय विशेषताहरूको बारेमा थाहा पाउनेछन् ।
- कुनजातको कागती कस्तो हावापानीमा खेति गर्ने भन्ने थाहा पाउनेछन् ।

सत्र ३ः

उपयुक्त जातको छनौट, गुणस्तरीय बेर्नामा हुनु पर्ने गुण तथा बेर्ना छनौट

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः ५५ मिनेट
- व्यावहारिकः ३० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- अवलोकन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कागतीका बेर्नाहरु

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन

कागतीको जात छनौट गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु, गुणस्तरीय बेर्नामा हुने पर्ने गुणहरु तथा बेर्ना छनौट गर्ने तरिका बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: अवलोकन

कागती खेतीको लागि गुणस्तरीय बेर्ना छनौट गर्न सक्षम हुन चरणवद्ध अभ्यास गर्ने;

चरण १: गुणस्तरीय बेर्नामा हुनु पर्ने गुणहरु जानकारी गराउने ।

चरण २: बेर्ना गुणस्तरीय रहे-नरहेको प्रवचनका आधारमा पहिचान गर्न लगाउने ।

चरण ३: गुणस्तरीय बेर्ना छनौट गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले जात छनौट गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु, गुणस्तरीय बेर्नामा हुने पर्ने गुणहरु तथा बेर्ना छनौट गर्ने तरिकाबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरु द्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- कागतीको उपयुक्त जात छनौट गर्न सक्नेछन् ।
- कागतीको बेर्ना गुणस्तरीय भए-नभएको पहिचान गर्न सक्नेछन् ।

सत्र ४:

कागती बगैंचा स्थापना गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा
- छलफल: २५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन तथा प्रदर्शन

कागती खेतीका लागि उपयुक्त हावापानी, माटो तथा सिचाई आवश्यकता बारे जानकारी गराउने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले कागती खेती तथा बगैंचा स्थापना गर्दा हावापानी, माटो, सिचाई तथा अन्य पूर्वाधार सम्बन्धि बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ३: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- कागती बगैंचा व्यवस्थापन गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु बुझ्नेछन् ।

दोस्रो दिन

सत्र १:

कागती खेतीको रेखांकन तथा खाडल व्यवस्थापन

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ३० मिनेट
- व्यावहारिक: ५५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- फरुवा, मलखाद, रासायनिक मल
- नाप्ने फित्ता, डोरी, मालाथिन धुलो

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

रेखांकन पुर्व जमिन तयारी, रेखांकन तरिकाहरु, उपयुक्त रेखांकन तरिका छनौट, खाडल खन्ने तथा खाडल भर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरुबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई कागती बगैंचा स्थापना गर्न रेखांकन विधि तथा खाडल खन्ने/पुर्ने तरिकाहरु चरणवद्ध अभ्यास गराउने;

चरण १: सहभागीहरुलाई लगाउने दुरी तय गरी रेखांकनका विभिन्न विधिबाट रेखांकन गर्न लगाउने ।

चरण २: रेखांकन गरेको जमिनमा एउटा खाडल खन्न लगाउने ।

चरण ३ : खनिएको खाडलमा प्रवचनमा जानकारी गराइए अनुसार खाडल भर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले रेखांकन पुर्व तयारी, रेखांकन विधि तथा खाडल कसरी खन्ने/भर्ने भन्ने बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।

- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- भौगोलिक बनावट तथा आवश्यकता अनुसारको दिर्घकालिन बगैंचा स्थापन गर्न सके छन् ।
- जमिनको आवश्यकता अनुसार विरुवा संख्या निर्धारण गर्न सक्षम हुनेछन् ।

सत्र २:

बगैंचामा बेर्ना रोप्ने उपयुक्त समय, तरिका र रोपाई पछिको व्यवस्थापन

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ४० मिनेट
- व्यावहारिक: ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- फरुवा, छापो दिन पराल वा खर
- कागतीको बेर्ना

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

बगैंचामा बेर्ना रोप्ने उपयुक्त समय, रोप्ने तरिका र रोपाई पछीको सिचाई, गोडमेल तथा छापो दिन जस्ता व्यवस्थापनका गतिविधि बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई तयार गरिएको खाडलमा बेर्ना रोप्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले बगैंचामा बेर्ना रोप्ने उपयुक्त समय, तरिका र रोपाई पछिको व्यवस्थापनबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- बगैंचामा बेर्ना रोप्ने तरिका र उपयुक्त समय बारे थाहा पाउनेछन् ।
- रोपाई पछी महत्वपूर्ण व्यवस्थापनका तरिकाहरू बारे बुझ्नेछन् ।

सत्र ३:

कागतीमा खाद्यतत्वको कमी तथा मलखाद व्यवस्थापन

समयावधि: ३ घण्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा ५५ मिनेट
- व्यावहारिक: १ घण्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कुटो, फरुवा, मलखाद
- कागती बगैंचा

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

कागतीमा खाद्यतत्व कमी पहिचान तथा व्यवस्थापन, मलखाद दिने समय, विधि तथा मलखादको उपयुक्त मात्राबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई समुह विभाजन गरी खाद्यतत्व कमी पहिचान गर्न लगाउने;

चरण १: खाद्यतत्व कमीको लक्षण देखिएको कम्तिमा ३ वटा बोट पत्ता लगाउने लाउने ।

चरण २: सबै सहभागीहरुलाई कुन खाद्यतत्वको कमी हो भनेर निष्कर्षमा पुग्न लगाउने । त्यसपछी समुहमा मिलेर मलखाद दिने अभ्यास गराउने;

चरण १: बेर्नाको वरिपरी गोडमेल गरी मलखाद दिन जमिन तयार गर्न लगाउने ।

चरण २: उपयुक्त मलखादको मात्रा तय गरी मलखाद दिन लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

कागतीमा खाद्यतत्व कमी पहिचान तथा व्यवस्थापन, मलखाद दिने विधि तथा मलखादको उपयुक्त मात्राबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- बगैंचामा खाद्यतत्वको कमी भए नभएको पहिचान गर्न सक्षम हुनेछन्
- बिरुवालाई दिनु पर्ने मलखादको उपयुक्त मात्रा बारे थाहा पाउनेछन् ।
- सहि तरिकाले मलखाद दिन सक्नेछन् ।

तेस्रो दिन

सत्र १ः

कागती विरुवा तालिम तथा काँटछाँट

समयावधिः ३ घण्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः १ घण्टा
- व्यावहारिकः १ घण्टा ५५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कागती बगैंचा
- सिकेचर, प्रुनिंग स

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन

कागतीको तालिम, तालिमका तरिकाहरु, तालिम तथा काँटछाटको समय तथा आवश्यकता बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २ः व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई समुह विभाजन गरी तालिम तथा काँटछाटको अभ्यास गराउने ।

क्रियाकलाप ३ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले कागती विरुवा तालिम तथा काँटछाट आवश्यकता तथा तरिकाहरु बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- बगैंचामा बिरुवाहरूलाई स्वस्थ राख्न सक्नेछन् ।
- कागती वगैचा व्यवस्थापन गर्न सक्षम हुनेछन् ।

सत्र २:

बोर्डो मिश्रण तथा पेष्ट तयारी र प्रयोग

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ३० मिनेट
- व्यावहारिक: ५५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर
- प्रशिक्षण सामग्री
- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- प्लास्टिकको बाल्टिन, जग, छान्ने कपडा
- निलो टुथो, चुन, पानी

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

बोर्डो पेस्ट र बोर्डो मिश्रण बनाउने तरिका, प्रयोग गर्नु पर्ने अवस्था तथा प्रयोग गर्ने विधिबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: समुह बनाएर बोर्डो पेस्ट र बोर्डो मिश्रण बनाउन लगाउने ।

चरण २: प्रवचनमा भनिए अनुसार बिरुवामा बोर्डो पेस्ट तथा बोर्डो मिश्रण प्रयोग गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले बोर्डो पेस्ट र बोर्डो मिश्रण बनाउने तथा प्रयोग गर्ने तरिकाबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुभ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- बोर्डो मिश्रण तथा बोर्डो पेष्ट बनाउन सक्नेछन् ।
- बोर्डो मिश्रण तथा बोर्डो पेष्टको उचित प्रयोग गर्न सक्षम हुनेछन् ।

सत्र ३:

कागती बगैंचामा अन्तरबाली व्यवस्थापन

समयावधि : १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः ५५ मिनेट
- व्यावहारिकः ३० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कागती बगैंचा

- कुटो, फरुवा, मलखाद
- अन्तरबालीका बीउ/बेर्ना

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

कागती बगैंचामा लगाउने अन्तरबालीका प्रकार तथा छनौट, अन्तरबालीबाट हुने फाइदा तथा अन्तर बाली व्यवस्थापन विधि बारे जानकारी दिने। विस्तृ तरुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: सहभागीहरुलाई समुहमा विभाजन गरी अन्तरबाली छनौट गर्न लगाउने।

चरण २: छनौट गरिएको अन्तरबाली लगाउन लगाउने।

चरण ३: एक समुहलाई अर्को समुहले अन्तरबाली लगाउँदा बिरुवालाई चोट पुर्याए/नपुर्याएको हेर्न लगाउने।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले अन्तरबालीका प्रकार तथा छनौट, अन्तरबालीबाट हुने फाइदा तथा अन्तरबाली व्यवस्थापन विधि बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने। सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरु द्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- अन्तरबाली छनौट गर्न तथा व्यवस्थापन गर्न सक्षम हुनेछन्।
- अन्तरबालीको फाइदा बारे सिक्नेछन्।

चौथो दिन

सत्र १:

कागतीको कलमी बेर्ना उत्पादन तथा नर्सरी व्यवस्थापन

समयावधि: ३ घण्टा

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा
- व्यावहारिक: १ घण्टा ५५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कागती बगैंचा, बीउ
- बडिङ्ग/ग्राफिटंग नाईफ, सिकेचर
- प्लास्टिक थैला, सुत्तली आदि

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

बीउबाट बेर्ना/रुटस्टक तयार गर्ने विधि, रुटस्टकका लागि प्रयोग गरिने बाली, कलमी बेर्ना उत्पादनका विधिहरु, बिजु बेर्ना र कलमी बेर्नाबाट हुने फाइदा-बेफाइदा तथा नर्सरी व्यवस्थापन विधि बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: बिजु बेर्ना/रुटस्टक तयार गर्न नर्सरी बेड तयार गरी बीउ रोप्न लगाउने ।

चरण २: विभिन्न विधिहरुको प्रयोग गरी कलमी बेर्ना तयार गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरूले बीउबाट बेर्ना/रुटस्टक तयार गर्ने विधि, कलमी बेर्ना उत्पादनका विधिहरु तथा नर्सरी व्यवस्थापन बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा

सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- बीउबाट बेर्ना/रुटस्टक तयार गर्न सक्नेछन् ।
- कलमी बेर्ना उत्पादन गर्न सक्षम हुनेछन् ।

सत्र २:

कागती खेतिका किरा पहिचान तथा व्यवस्थापन

समयावधि : १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: ४० मिनेट
- व्यावहारिक: ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कागतीका किरा तथा किरा लागेका भागहरुको नमुना

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

कागतीका किराहरु, तिनीहरुले आक्रमण गर्ने समय तथा मौसम, कारण, लक्षण, रोकथाम र नियन्त्रणबारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: सहभागीहरुलाई किरा तथा किरा लागेका बोट, पात, फल तथा हाँगाहरुको नमूना वा चित्रहरू देखाउने ।

चरण २: सहभागीहरूलाई कागती बगैंचामा किरा पहिचान गर्ने तरिकाहरू देखाउने ।

चरण ३: किरा लागेको वा नलागेको फरक छुट्याउन लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले कागतीमा लाग्ने किराहरु लाग्ने समय, कारण, लक्षण, रोकथाम र नियन्त्रण बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- कागतीमा लाग्ने मुख्य किराहरूको कारणहरू, पहिचान, नियन्त्रण र रोकथाम गर्न सक्नेछन् ।

सत्र ३:

कागती खेतिका रोग पहिचान तथा व्यवस्थापन

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः ४० मिनेट
- व्यावहारिकः ४५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कागतीका रोगी बिरुवा वा रोग लागेका भागहरुको नमुना

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

कागतीमा लाग्ने रोगहरु, लाग्ने समय, कारण, लक्षण, रोकथाम र नियन्त्रण बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

चरण १: सहभागीहरुलाई रोग लागेका बोट, पात, फल तथा हाँगाहरुको नमूना वा चित्रहरू देखाउने ।

चरण २: सहभागीहरूलाई कागती बगैंचामा रोग पहिचान गर्ने तरिकाहरू देखाउने ।

चरण ३: रोग लागेको वा नलागेको फरक छुट्याउन लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले कागतीमा लाग्ने रोगहरु लाग्ने समय, कारण, लक्षण, रोकथाम र नियन्त्रण बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- कागतीमा लाग्ने मुख्य रोगहरूको कारणहरू, पहिचान, नियन्त्रण र रोकथाम गर्न सक्षम हुनेछन् ।

पाचौं दिन

सत्रः १

सफल उद्यम व्यवसाय अवलोकन तथा उद्यमीसंग अन्तरकृया (अवलोकन भ्रमण)

समयावधिः ६ घन्टा

- सैद्धान्तिकः २ घण्टा
- व्यावहारिकः ४ घण्टा

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- अवलोकन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- नमुना फार्म

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १ः प्रवचन तथा अवलोकन

कागती खेति कृषक तथा उद्यमीहरुले हाल गरिरहेको गतिविधि, व्यवसायको सबल तथा कमजोर पक्ष, सम्भावना, चुनौती, बजारीकरण तथा अन्य अनुभवहरु सहभागीहरुलाई उद्यमीबाट सुनाउन लगाउने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन उद्यमीलाई फार्ममा भैरहेका गतिविधि तथा संरचनाहरु बारे सहभागीहरुलाई अवलोकन गराउने ।

क्रियाकलाप २ः छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुलाई कागती खेतिका राम्रा र कमजोर पक्ष तथा बजारीकरण सम्बन्धि अनुभवहरु बुझ्न र जिज्ञासाहरु उद्यमीहरुसंग प्रश्न गर्न प्रोत्साहन गर्ने । उद्यमी र सहभागी बीच प्रश्न र उत्तरको प्रक्रियालाई संयोजकद्वारा सहजीकरण गरिदिने र आवश्यकता अनुसार थप प्रस्ट हुने खालका प्रश्न र जानकारीहरु राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- सहभागीहरूले विभिन्न कागती उत्पादकहरूको गतिविधि, सफल तथा असफल अभ्यास, नवीनतम प्रविधि बारे जानकारी पाउनेछन् ।
- कागती खेतीकोको महत्व, यसका सम्भावना, चुनौती तथा अवस्थाहरू बारे बुझ्नेछन् र सफल कागती उत्पादक उद्यमी बन्ने प्रेरणा पाउनेछन् ।

छैठौं दिन

सत्र १:

फल झर्ने तथा फुट्ने समस्या व्यवस्थापन र फल टिपाई तथा ढुवानी

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माणः ५ मिनेट
- सैद्धान्तिकः ५५ मिनेट
- व्यावहारिकः ३० मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कागती बगैंचा
- सिकेचर वा कैंची
- डोको, कार्टुन आदि जस्ता प्याकिंग गर्ने सामान

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

कागती फल झर्ने तथा फुट्ने कारण, त्यसको व्यवस्थापनको विधि, फल टिप्ने उपयुक्त समय, टिप्ने तरिका, ग्रेडिंग विधि, तथा ढुवानी गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरुबारे जानकारी दिने । विस्तृतरुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

सहभागीहरुलाई बोटबाट सिकेचर वा कैंचीको मद्दतले फल टिप्न लगाउने, टिपेका फललाई ग्रेडिंग गर्न तथा ढुवानीका लागि फललाई प्याकिंग गर्न लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले फल झर्ने तथा फुट्ने समस्या व्यवस्थापन र फल टिपाई तथा ढुवानीबारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ

सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- सहभागीहरुले फल झर्ने तथा फुट्ने समस्याका कारण तथा त्यसको व्यवस्थापन बारे बुझ्नेछन् ।
- सहभागीहरुलेउचित समयमा तथा तरिकाले फल टिपाई गर्न सक्षम हुनेछन् ।
- सहभागीहरु उचित तरिकाले फल ग्रेडिंग तथा भण्डारण गर्न सक्नेछन् ।

सत्र २:
कागतीमा बगैंचा ह्रासको कारण तथा व्यवस्थापन
समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा
- व्यावहारिक: २५ मिनेट

प्रशिक्षणविधि

- प्रवचन
- व्यावहारिक अभ्यास
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक
- कागती बगैंचा

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

कागती बगैंचामा ह्रास हुने कारण, ह्रास हुँदाको लक्षण तथा त्यसको व्यवस्थापन बारे जानकारी दिने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: व्यावहारिक अभ्यास

कागती बगैंचामा ह्रासको लक्षण देखिए नदेखिएको हेर्न तथा पत्ता लगाउन लगाउने ।

क्रियाकलाप ३: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले कागती बगैंचामा ह्रास हुने कारण, ह्रास हुँदाको लक्षण तथा त्यसको व्यवस्थापन बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ४: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- कागती बगैंचा ह्रासको कारणबारे जान्नेछन् ।
- कागती बगैंचामा ह्रासको लक्षण देखिएको वा नदेखिएको पत्ता लगाउन सक्षम हुनेछन् ।
- बगैंचामा ह्रासबाट बचाउने विभिन्न विधिहरु बारे बुझ्नेछन् ।

सत्र ३:

कागती खेतीको मासिक तालिका

समयावधिः १ घण्टा ३० मिनेट

- विषय प्रवेश तथा वातावरण निर्माण: ५ मिनेट
- सैद्धान्तिक: १ घण्टा
- प्रश्नोत्तर: २५ मिनेट

प्रशिक्षण विधि

- प्रवचन
- छलफल तथा प्रश्नोत्तर

प्रशिक्षण सामग्री

- प्रोजेक्टर र पावरप्वाईन्ट स्लाईडहरू, चित्र, फोटोहरू
- सेतो बोर्ड र बोर्डमार्कर अथवा कालो बोर्ड र चक

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: प्रवचन

कागती खेति बगैंचामा सामान्य रुपमा वर्षै भरी हरेक महिना गर्नु पर्ने गतिविधि बारे जानकारी दिने तथा कार्यतालिका निर्माण गराउने । विस्तृत रुपमा जानकारी गराउन स्लाइड तथा फोटोहरूको प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप २: छलफल र प्रश्नोत्तर

सहभागीहरुले मासिक कार्यातालिका तथा गतिविधि बारे बुझे नबुझेको पत्ता लगाउन छलफल र प्रश्नोत्तरको प्रयोग गर्ने । सहभागीहरुद्वारा सोधिएको प्रश्नको जवाफ सहभागीहरुलाई नै दिन प्रोत्साहन दिने र सहभागीहरुद्वारा दिइएको जवाफ चित्त बुझ्दो नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले थप प्रस्ट पार्नु पर्दछ ।

क्रियाकलाप ३: मुल्यांकन तथा सारांश

- प्रशिक्षकले आफ्नो प्रस्तुति तथा शिर्षक अनुसार विषयहरुको जानकारीको बारेमा तालिम सहभागीहरुबाट जानकारी लिने ।
- बुँदागत रुपमा कक्षाको मुख्य बुँदाहरु सारांशको रुपमा राख्ने ।

यस सत्र पछी हुने सिकाईहरु

- मासिक कार्यतालिका तयार गरी बगैंचा व्यवस्थापन गर्न सक्षम हुनेछन् ।

सत्र ४:

मुल्यांकन तथा समापन

समयावधि: १ घण्टा ३० मिनेट

उद्देश्यहरू

- सहभागीहरू अपेक्षा र तालिम संचालन बीच मुल्यांकन गर्ने ।
- तालिमको पृष्ठपोषण गर्ने ।

- तालिमको उद्धेश्य तथा उपलब्धिको मुल्यांकन गर्ने ।

क्रियाकलाप र अभ्यासहरू

क्रियाकलाप १: तालिम अपेक्षाहरु तथा उपलब्धिको मुल्यांकन

तालिमबाट कति सहभागीहरु सन्तुष्ट भए र तिनीहरूको अपेक्षाहरू कति हद सम्म पुरा भयो भनेर सहभागीहरूलाई सोध्ने । अपेक्षा गरिएका विषयहरुबाट अपेक्षित ज्ञान तथा सीप प्राप्त भए नभएको जानकारी लिने । त्यसका अलवा सहभागीहरुले के-के सिके र तालिमको उपलब्धि के रह्यो भनेर जाच्न पश्चात जांच लिने ।

क्रियाकलाप २: पृष्ठपोषण

सहभागीहरूलाई तालिमको कुन कुन पक्ष मनपर्यो, कुन मन परेनर तालिमबाट के के सिकियो सोको जानकारी लिने । समग्रमा तालिमको विषयवस्तु, तालिमका प्रक्रिया र विधिहरू बारे पृष्ठपोषण लिने र भविष्यमा तालिमलाई सहभागितामुलक बनाई अझ कसरी उत्कृष्ट बनाउन सकिन्छ भन्ने बारेमा सुझावहरू लिने । यसरी प्राप्त सुझावहरुलाई अभिलेखिकरण गर्ने र सबै सहभागीहरूलाई तिनीहरूका सुझावहरू र पृष्ठपोषणका लागि धन्यवाद दिने । सबै पृष्ठपोषण लाई सकारात्मक भावनाले लिने र भविष्यमा तालिमका सत्रहरूमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउनमा प्रयोग गर्ने ।

क्रियाकलाप ३: समापन

पृष्ठपोषण सत्र पश्चात औपचारिक समापन सत्र आयोजन गरी सबै सहभागीहरू र अन्य सहकर्मीहरू, जसले तालिम कार्यक्रमलाई सफल र समृद्ध बनाउन सक्रीय रुपमा भाग लिएका छन्, उनीहरूलाई धन्यवाद दिने । प्रमाणपत्र वितरण गरेर सहभागीहरूबाट तालिमबाट सिकेका कुराहरु आफ्नो कर्म थलोमा प्रयोग गर्ने प्रतिबद्धता लिने ।

सन्दर्भ सामाग्री

आधारभूत मौरी पालन तालिम प्रशिक्षक स्रोत पुस्तिका (२०६९). अन्तर्राष्ट्रिय एकीकृत पर्वतीय विकास केन्द्र, काठमाडौं, नेपाल ।

कन्ये च्याउ उत्पादन प्रविधि (२०७७). च्याउ उत्पादन इकाई, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद, खुमलटार, ललितपुर ।

गोब्रे च्याउको सरल खेति प्रविधि (२०६९). च्याउ उत्पादन इकाई, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद, खुमलटार, ललितपुर ।

नेपालमा कागतीको व्यावसायिक खेति प्रविधि (२०७४). नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद, खुमलटार, ललितपुर ।